

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА БАКАЛАВРА

З ТЕМИ

Культурне життя Франції в добу Другої імперії (1852 – 1870 рр.)

Виконала: студентка 4 курсу
Спеціальність: 6.020302. Історія
Братік Кристина Юріївна

Науковий керівник:
Юга Олександр Анатолійович,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри
всесвітньої історії

Рецензент:
Хоптяр Ю. А., кандидат історичних наук
професор кафедри архівознавства,
спеціальних історичних та правових
дисциплін

Кам'янець – Подільський – 2017 року

Зміст.

Вступ	3
Розділ 1. Характеристика джерел та історіографії.	7
Розділ 2. Головні тенденції розвитку культурного життя Франції у добу Другої імперії.	14
2.1. «Ліберальна імперія» і культура: особливості культурного розвитку в добу Наполеона III.	14
2.2. Література та публіцистика 50 – 60-х років XIX століття.	25
Розділ 3. Суперечливі шляхи розвитку мистецтва у добу Другої імперії.	34
3.1. Основні риси розвитку архітектури і образотворчого мистецтва..	34
3.2. Театральне життя Франції і розвиток музичного мистецтва.	46
Висновки.	56
Список використаних джерел та літератури.	

Вступ.

Історія культурного життя Франції часів «демократичної диктатури» Наполеона III являє собою насичене, барвисте полотно складних і суперечливих процесів, які були прямими відголосками суспільно-політичної та духовної ситуації у Франції середини XIX ст. З одного боку, це час зміцнення поліцейської держави і обмеження свобод, які постійно множили число опозиційно налаштованих до Наполеона III діячі культури. Це час буржуазного театру, вихолощеного офіційного мистецтва і надлишкві моди з кринолінами. Але, з іншого боку, це період бурхливої індустріалізації, будівництва Суецького каналу і всесвітніх художньо-технічних виставок, зразкових художніх рішень у галузі містобудування, час, на тлі якого розвивається реалізм і натуралізм, які в самих своїх цікавих проявах перероджувалися в символізм та імпресіонізм. Тобто, лише такий короткий перелік знакових явищ і процесів тієї доби дає уявлення про насиченість, суперечливість і багатогранність епохи.

Актуальність дослідження. Вивчення культурних процесів у Франції доби Другої імперії дає розуміння умов у яких формувалися величезні досягнення французької культури цього достатньо короткого періоду. Можна стверджувати, що історична наука, даючи суперечливу загальну оцінку імперії Наполеона III, віддає належне визначним культурним досягненням цієї доби і визнає високі успіхи французької культури протягом цього часу. При цьому, різноманітність часто полярних за змістом оцінок культурного життя Франції 50 – 60-х років XIX ст. часто несе на собі відбиток суб'єктивізму і упередженості, що є наслідком відмінностей у ставленні, насамперед, до соціально-політичної природи режиму. Необхідність показати особливості культурних процесів у Франції доби Другої імперії, співставити та проаналізувати весь комплекс оцінок цих явищ вимагає нових наукових розвідок та неупереджених висновків.

І сам художній матеріал епохи, і назрілі потреби глибшого осмислення культурної спадщини Франції середини XIX ст. викликає прагнення

розібратися в принципах культурної взаємодії, визначити умови творення органічного співвідношення художніх форм, властивих часу, диктує необхідність звернення до проблеми «суспільство – культура». Це дозволяє розглядати не ізольовані твори і факти, а багатоскладові структури, складні явища культури в їх взаємозв'язку і в контексті суспільних процесів.

Об'єкт дослідження – є Франція доби Другої імперії Наполеона III в усій сукупності суспільно-політичних, економічних, духовних, ментальних і культурних явищ..

Предметом дослідження є культурні процеси у Франції 30 – 60-х років XIX ст. в комплексі художньо-мистецьких, духовних та суспільних реалій, які визначали зміст і тенденції культурного життя країни в той та наступні періоди її історії.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період існування Другої імперії Наполеона III у Франції від моменту її проголошення 2 грудня 1852 року до падіння 4 вересня 1870 року.

Географічні рамки. В центрі уваги даної роботи знаходиться Франція в територіальних межах 60 – 70-х років XIX ст..

Методологічними засадами роботи є принципи об'єктивності та історизму. Принцип об'єктивності передбачає аналіз предметів і явищ як феноменів об'єктивної дійсності, дослідження, вільне від доктринальної чи ідеологічної заданості і упередженості. Принцип історизму знаходить своє вираження в логіко-історичному підході, що дозволяє розглядати події і явища як феномени конкретної історичної епохи, взяті в контексті загальноісторичних подій і закономірностей свого часу.

Робота являє собою дослідження комплексного характеру, побудоване на типологічних та еволюційних зіставленнях різних явищ у французькій культурі 50 – 60-х років XIX ст., а також на їх порівняння з подібними художніми процесами в інші епохи французької історії.

В основу дослідження було покладено історико-культурний метод, який

дав можливість простежити в конкретних хронологічних рамках головні шляхи та тенденції розвитку французької культури з точки зору специфіки тогочасної суспільно-політичної реальності. Вагоме місце у дослідженні було відведено типологічному та описовому методам. Для визначення особливостей персональної стилістики митців досліджуваної доби був застосований формально-стилістичний аналіз творів. Системний підхід до вивчення джерел сприяв проясненню ряду ключових моментів, що стосується біографій, художньої манери і поглядів діячів культури Франції 50 – 60-х років XIX ст.

Метою роботи є різнобічна характеристика культурних процесів у Франції протягом 50 – 60-х років XIX ст. у всій сукупності суспільних, духовних і мистецьких явищ, які були характерні даному часу в цій країні.

Досягнення зазначеної мети передбачає поетапне вирішення таких **завдань**:

- провести аналіз джерельної бази роботи та дослідити ступінь вивченості проблеми;
- охарактеризувати загальні риси культурного життя Франції у період так званої Другої імперії і стосунки між сферою культури та політичною владою;
- виявити рівень розвитку драматичного та музичного мистецтва в даний час;
- показати особливості літературних процесів у французькому суспільстві і ставлення провідних письменників до режиму Наполеона III;
- розглянути особливості архітектури і образотворчого мистецтва Франції доби Другої імперії.

Практичне значення визначається тим, що зібраний і проаналізований матеріал роботи і її висновки роблять певний внесок у дослідження історії культури Франції XIX ст.. Матеріали і висновки бакалаврської роботи можуть бути використані у вузівському викладанні для підготовки лекційних курсів та спецкурсів з нової історії країн Заходу, при написанні кваліфікаційних та наукових робіт різного рівня.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел і літератури.

Апробація роботи. Головні положення і висновки роботи були оприлюднені і схвально оцінені під час її попереднього захисту на засіданні кафедри всесвітньої історії Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка у травні 2017 р.

Висновки

У підсумку дослідження слід зробити наступні висновки:

1. За часів Другої імперії Наполеона III набула поширення суперечлива тенденція. З одного боку, розвиток науки і техніки призвів до небувалого зростання економіки Франції та загального підвищення життєвого рівня населення. Бурхливий розвиток науки і техніки до середини XIX ст. призвів до створення культу науки, до прагнення перенести природно-наукові методи дослідження в усі сфери людської діяльності. «Наукові методи» проникли і в мистецтво. З іншого боку ця епоха продемонструвала загальне зниження естетичного рівня літературно-мистецьких форм, що було наслідком домінування невибагливих культурних смаків буржуазних класів. Саме вони домінували в тогочасному суспільстві і саме вони визначали тематику та естетичний рівень художніх творів

2. Стосунки існуючого режиму з представниками творчої інтелігенції були не менш суперечливими ніж загальні тенденції розвитку французького суспільства у 50 -60-х роках XIX ст. Політичні та суспільні погляди багатьох митців перебували в жорсткому конфлікті з існуючою політичною та соціальною системою. Це визначало опозиційність багатьох провідних французьких письменників, художників, публіцистів щодо режиму Наполеона III. Саме такі митці заклали підвалини суб'єктивної оцінки його особи та політичної влади. Тим не менше, варто відмітити, що дана епоха стала часом активного розвитку та поширення примітних культурних явищ у літературі, архітектурі, образотворчому мистецтві, музиці і театрі.

3. В середині XIX ст. архітектура лише частково зберігає провідні позиції в системі мистецтв. Це – взагалі кризовий час для архітектури. Не з'являються шедеври, панує еkleктика, але в галузі містобудівництва були цікаві знахідки. З 1850-х років почались грандіозні роботи по реконструкції Парижа і за наступні 20 років місто змінилось більше, ніж за всі попередні століття. Роботою керував префект Парижа Ж.Осман. Були прокладені десятки

кілометрів нових вулиць, бульвари, розбиті нові парки та сквери. Звільнилися від пізніших добудов цілі ансамблі старих споруд. Унікальна модернізація не лише пристосувала велике місто до умов другої половини ХІХ ст., але стала зразком для інших країн світу.

4. Друга Імперія виробила свій власний художній стиль, який відповідав смакам буржуазії і мав на меті затьмарити пишністю добу Людовика ХІV . Точніше кажучи, оригінального власного стилю не було, але на озброєння було взято досягнення минулих століть, причому, перевагу віддали готичним, ренесансним і особливо - барочним стилістичним формам. Досить часто всі зазначені форми поєднувалися в одній споруді, формуючи своєрідний стиль який отримав назву «еклектики».

Крім того бурхливі процеси індустріалізації і урбанізації покликали до життя подальший розвиток реалістичних тенденцій в будівництві пов'язаний з новими типами споруд: вокзалами, універмагами, виставочними приміщеннями. та підвищенням функціональності споруд.

5. Особливо інтенсивно в добу Другої імперії розвивалося театральне мистецтво. Навіть при домінуванні усереднених драматичних форм та невибагливих драматичних сюжетів, театральне мистецтво у Франції зробило потужний крок вперед, представивши глядачеві якісний літературний продукт, а з масових розважальних форм поступово вийшли нові жанри, які набували культурної значимості і популярності.

Творчість провідних тогочасних драматургів та акторів мала не лише локальний характер, а справила значний вплив на подальшу історію театального мистецтва у світовому масштабі.

5. Вимоги часу, що так швидко мінявся, починаючи з середини ХІХ ст, обумовили рішучі пошуки шляхів переорієнтації мистецтва від ідей і форм, що були вироблені попередніми епохами від часів Ренесансу, до ідей та форм нової епохи. За кілька десятиліть французьке, а за ним і світове образотворче мистецтво переживає бурхливу метаморфозу, в результаті якої пластичні

мистецтва переорієнтувались від ствердження видимого світу, що чуттєво сприймається та інтелектуально осмислюється як відносно стабільне предметно-просторове буття до ствердження світу як процесу безперервних взаємодій простору і часу, від відображення дійсності в її одночасності – до дійсності в її просторовій та часовій багатомірності.

Окрім ґрунтовних творчих пошуків молодих митців продовжували розвиток мистецькі напрямки, що склалися у попередній час.

Список використаних джерел і літератури

I. Джерела.

1. Бодлер Ш. Поезії / Шарль Бодлер / пер. Д. Павличка та М. Москаленка. – Дніпро, 1989. – 357 с.
2. Бодлер Ш. Паризький сплін. Вальтер Беньямін. Есе / Шарль Бодлер. - Київ: Комубук, 2017. – 247 с.
3. Верлен П.. Лірика / Пер. з французької М. Рильського / Поль Верлен — К.: Дніпро, 1968. — 174 с.
4. Герцен А.И. Былое и думы. Части 4-5. М., 1982
5. Гонкур Ж., Гонкур Э. Дневник. Записки о литературной жизни.: В 2 т / Э. Гонкур, Ж. Гонкур. — М.: Худож. лит., 1964. Т. 1-2.
6. Гонкур Э., Гонкур Ж. Жермини Ласерте. Братья Земгано / Э.Гонкур, Ж. Гонкур. - М.: Художественная литература, 1972. - 494
7. Гюго В. Наполеон Малый. История одного преступления / Виктор Гюго. // Собрание сочинений в 15 томах. Том 5. - М.: Гос. изд. художественной литературы, 1954. — 722 с.
8. Гюго В., Возмездие// Собрание сочинений в 15 томах, т. 12. - М., 1953-1956 - С. 644.
9. Дега Э.: Письма. Воспоминанья современников/ Эдгар Дега / пер. с франц. М. Казениной,- М.: Искусство, 1971. -304 с.
10. Золя Е. Твори в двох томах - Т. 1–2. / Еміль Золя - К.: Дніпро, 1988.- 572 + 725 с.
11. Золя Е. Череве Парижа / Еміль Золя . — К.: Дніпро, 1960. – 303 с.
12. Мане Э.: Письма. Воспоминания. Критика современников /Эдуард Мане. М.: Искусство, 1965. — 296с.
13. Маркс К. 18 брюмера Луи Бонапарта / Карл Маркс // Собрание сочинений Маркса К., Энгельса Ф. - М.: Политиздат, 1957. - Т. 8. – 689 с.
14. Мопассан Гі де. Твори в восьми томах / ред. Д. В. Затонський / Гі де Мопассан — Київ.: Дніпро, 1969—1972.
15. Писсарро К. Письма. Критика. Воспоминания современников / Камиль

Писарро. - М.: Искусство, 1974.-316с.

16. Флобер Г. Собрание сочинений: В 5 т. / Гюстав Флобер. - М.: Правда, 1956. - Т. 1-5.

II. Монографії і статті.

17. Аникеев В.Е. История французской прессы (1830–1945) / В.Е. Аникеев. - М.: Изд.МГУ, 1999. – 56 с.
18. Бояджиев Г. Н., Образцова А. Г. История зарубежного театра. Часть II. Театр Западной Европы XIX - начала XX века (1789 - 1917)/ Г.Н. Бояджиев., А.Г.Образцова. - М.: Просвещение, 1984. - 272 с.
19. Васильев С. Театр і влада Франції у другій половині XIX ст.: до питання лібералізації театральної справи та впливу економічної свободи на творчість / С. Васильєв. - Мистецтвознавство України. - 2010. - Вип. 11. - С. 94-102.
20. Виолле ле Дюк Э.Э. Беседы об архитектуре. Том I / Э.Э.Виолле ле Дюк. – М.: Изд-во всесоюзной академии архитектуры, 1937. – 489 с.
21. Всеобщая история архитектуры в 12 томах. Том 10. (Архитектура 19 – начала 20 вв.)- М.: Стройиздат, 1972. — 296 с.
22. Всеобщая история искусств. Том 5. Искусство 19 века /под ред. Ю.Д. Колпинского и Н.В.Яворской – М.: Искусство, 1964 – 1200 с.
23. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури XIX - початку XX століття / Г.Й. Давиденко, О.М.Чайка. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 400 с.
24. История французской литературы. В 4 тт./ под ред. И.И.Анисимова – М.: Изд. АН СССР, 1956. –Т.2. - 733 с.
25. История французской литературы. В 4 т / под ред. И.И.Анисимова - М.: Изд. АН СССР, 1959. - Т.3. – 672 с.
26. Желубовская Э.А. Крушение Второй империи и возникновение Третьей республики во Франции / Энна Адольфовна Желубовская. - М.: Изд-во АН

- СССР, 1956. - 508 с.
27. Креспель Ж.П..Повседневная жизнь импрессионистов (1863-1883).
/ Жан-Поль Креспель. – М.: Молодая гвардия, 2012. – 288 с.
28. Крючкова В. А. Импрессионизм / В.А.Крючкова / М.: Белый город, 2013.
– 48 с.
29. Лависс Э. Рамбо А. История XIX века (1870-1900 гг.) /Э . Лависс, А.
Рамбо.- М.: Соцэкгиз, 1939. - Том 8. Часть 2. – 544 с.
30. Мак Г. Гюстав Курбе / Герстл Мак. – М.: Искусство, 1988. – 271 с.
31. Раздольская, В.И. Искусство Франции второй половины XIX века / В. И.
Раздольская. – Л.: Искусство, 1981. – 319 с.
32. Перрюшо А.. Эдуард Мане / Анри Перрюшо. –М.:Молодая гвардия,
1976. – 320 с.
33. Перрюшо А.. Жизнь Ренуара / Анри Перрюшо. – М.: Прогресс,
1979. – 466 с.
34. Птифис П. Поль Верлен / Пер. с фр. — М.: Молодая гвардия, 2002.
- 489 с.
35. Робб Г. Жизнь Гюго /Грэм Робб. - М.: Центрполиграф, 2016. – 606 с.
36. Смирнов А. Империя Наполеона III / Андрей Смирнов.- М.: Эксмо, 2003.
– 288 с.
37. Савельев Ю.Р. Неовизантийские мотивы в архитектуре Франции
/ Ю.Р.Савельев // Архитектура и строительство. – 2014. - № 2. – С. 25 – 34.
38. Уварова М. Коронованная демократия. Франция и реформы Наполеона
III в 1860-е годы / Мария Уварова. – М.: Изд. института Гайдара, 2014. –
256 с.
39. Федотова Е.Д. Париж Наполеона III. Искусство и люди / Е.Д.Федотова. –
М.: Белый город, 2011. –
40. Французская живопись II половины XIX века и современная ей
художественная культура: сб. ст. / под ред. И.Е. Даниловой. - М.:
Советский художник, 1972. – 205 с.

41. Якимович Е.А. Живопись и фотография во Франции во второй половине XIX века / Е.А. Якимович. - М.: Макс-Пресс, 2001. - 72с.
42. Хобсбаум Э. Век капитала. 1848 - 1874 гг./ Э.Хобсбаум. – Ростов на Дону, 1999. - 480 с
43. Шишков Д.Х.Эстетика французского натурализма второй половины XIX века как конкретно-историческое явление. Дисс... канд. философских наук / Д.Х, Шишков. – Кострома, 2006. – 166 с.

III. Електронні ресурси

44. Кобрин К. Этюд о вкусе, буржуа, Париже, Второй империи и Третьей республике / Кирилл Кобрин // postnonfiction.org/descriptions/vkusiparis/
45. Янковский М.О. Франция Оффенбаха: Оперетта, солнечный жанр // sunnygenre.narod.ru/books/yankovsky_1937/1-2.html
46. Яковлева Т.Ю. Становление литературно-художественной журналистики Франции XIX века // 19v-euro-lit.niv.ru/19v-euro-lit/yakovleva.../hudozhestvennaya-kritika-bodlera.htm
47. Мистецтво Франції часів Другої імперії та Третьої республіки // lektsii.org/1-14227.html
48. Огаркова Т. Мистецтво Бодлера / Тетяна Огаркова. komubook.com.ua/blog/mystetstvo-bodlera